

Rola tłumaczenia ustnego symultanicznego w mitygacji nacechowanego ideologicznie dyskursu politycznego

Znaczenie tłumaczenia pisemnego i ustnego we współczesnym, wielojęzycznym świecie jest być może najbardziej wyraźne w dziedzinie polityki, gdzie tłumaczenie ustne symultaniczne pozwala na prowadzenie niemal w czasie rzeczywistym debaty przez strony niewładające tym samym językiem. Tłumaczy ustnych tradycyjnie określano jako „przezroczyste przekaźniki” (np. Gile 2009) – neutralnych posłańców, którzy przekodowują wiadomość osoby mówiącej na język odbiorcy, nie zmieniając w żadnym stopniu znaczenia tekstu źródłowego. Chociaż ten tradycyjny model pozostaje aktualny w opinii publicznej i oczekiwaniach pracodawców (np. Diriker 2011), szersze badania dotyczące komunikacji międzyludzkiej sugerują, że jest on wyidealizowany (np. van Dijk 2018, 30), a tłumaczenie jeden do jednego pomiędzy dwoma językami może być niemożliwe. Na takich założeniach opiera się rosnący nurt badań podważający model tłumacza jako przekaźnika i zgłębiający pojęcie sprawczości tłumacza ustnego (np. Clifford 2004; Beaton-Thome 2013; Bartłomiejczyk 2016), twierdzący, że tłumacz może mieć większy wpływ na znaczenie końcowej wiadomości, niż uprzednio uważano – na przykład poprzez mitygację (łagodzenie) eurosceptycznych wypowiedzi w Parlamencie Europejskim (Bartłomiejczyk 2016).

Rola tłumacza w dyskursie politycznym może być szczególnie istotna w kontekście radykalnych ideologii. Prawicowi politycy populistyczni uzyskali w ostatnich latach niespotykaną dotąd możliwość szerzenia swoich przekonań w mediach masowych, pomimo sprzeczności ich poglądów z wartościami liberalnej demokracji takimi jak prawa mniejszości czy trójpodział władzy. W rezultacie, radykalne poglądy ulegają postępującej normalizacji i coraz częstszej akceptacji (Mudde 2019). Skoro udowodniono wpływ mediów masowych jako pośrednika pomiędzy nadawcą wiadomości a odbiorcą na społeczną normalizację nieliberalnych poglądów, należy także rozważyć inne rodzaje pośrednictwa, takie jak poprzez tłumaczy ustnych, jako możliwe czynniki umożliwiające mitygację takich poglądów, a w jej wyniku – ich normalizację.

Ten projekt ma na celu zbadanie czy tłumaczenie symultaniczne wystąpienia politycznego może mieć wpływ na zmianę jego nacechowania ideologicznego, a także czy taka zmiana zostanie zauważona przez odbiorcę wystąpienia. Odpowiedzi na te pytania postaram się odnaleźć przeprowadzając badanie analizujące dyskurs, a także dwa badania eksperymentalne. W pierwszym etapie autentyczne nagrania angielskojęzycznych przemówień z Parlamentu Europejskiego na tematy charakterystyczne dla prawicowego populizmu oraz ich tłumaczenia symultaniczne na język polski zostaną poddane analizie z wykorzystaniem metod podejścia dyskursywno-historycznego. Jest to metodologia z dziedziny Krytycznej Analizy Dyskursu, która skupia się na dyskursywnych strategiach wykorzystanych w tekście, na przykład w jaki sposób przedstawione są postaci i wydarzenia, czy jakie przypisuje się im cechy. Konkretnie nacechowane ideologicznie słowa i wyrażenia znalezione w tych autentycznych nagraniach zostaną wykorzystane do napisania 9 przemówień przedstawiających różne pozycje polityczne na 3 tematy. Ich nagrania audio użyte zostaną w dwóch eksperymentach. W ramach pierwszego eksperymentu, 30 doświadczonych tłumaczy ustnych przetłumaczy symultanicznie wspomniane przemówienia. Zebrane nagrania tłumaczeń zostaną poddane analizie z wykorzystaniem tych samych metod, co wystąpienia z Parlamentu Europejskiego. W drugim eksperymencie, inna grupa uczestników wysłucha nagrań tekstów źródłowych oraz ich tłumaczeń z poprzednich etapów projektu. Po każdym nagraniu uczestnicy ocenią orientację polityczną osoby mówiącej za pomocą specjalnie dostosowanego kwestionariusza. Obliczenie średnich wyników dla każdego nagrania i przeanalizowanie możliwych różnic w wynikach tekstów źródłowych i odpowiadających im tłumaczeń, pozwoli na określenie wpływu tłumaczenia symultanicznego na ideologiczne nacechowanie przemówienia polityczne.

Nowatorstwo projektu polega na połączeniu metod Krytycznej Analizy Dyskursu oraz metod eksperymentalnych charakterystycznych dla badań nad tłumaczeniem ustnym w celu zbadania tematu, który dotychczas nie został dostatecznie zgłębiony ani w jednej, ani w drugiej dziedzinie: wpływu tłumaczenia ustnego na produkcję i odbiór nacechowanego ideologicznie dyskursu politycznego. Podczas gdy poprzednie badania na temat ideologii w tłumaczonym ustnie dyskursie politycznym skupiały się wyłącznie na istniejących tekstach (np. Beaton-Thome 2013), ten projekt obiera istniejące teksty jako punkt wyjściowy do dwóch etapów eksperymentalnych, co pozwoli na większą kontrolę nad kluczowym czynnikiem – ideologicznym nacechowaniem wypowiedzi.